

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ТРУДНОЩІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Марценюк Марина Олексіївна

к.п.н., старший викладач кафедри психології

Мукачівського державного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2485-9624>

Наприкінці ХХ століття в науковий обіг увійшов новий термін «інклюзія». У працях зарубіжних авторів (Т. Бут, D. Armstrong, F. Armstrong, Н. М. Levin, D. Mitchel, D. L. Ryndak, A D., A. Sander, A D. Treherne, L. Jackson) досліджується проблема визначення сутності поняття «інклюзивна освіта». Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та ін. присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Значний вплив на розвиток системи спеціальних навчальних закладів, удосконалення їх структури, розробку методик ранньої діагностики психічного розвитку дітей мали праці психологів Л. Виготського, О. Венгер, О. Запорожця, О. Киричука, Г. Костюка, Б. Корсунської, С. Максименка, Н. Морозової, В. Синьова, П. Таланчука, В. Тарасун, М. Ярмаченка. В них обґрунтовано принципові положення щодо особливостей розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання у підготовці до шкільного навчання, механізмів формування їх соціально–комунікативної активності. В дослідженнях учених вивчалася історія становлення і розвитку окремих напрямків спеціальної освіти дітей шкільного віку з різними психофізичними порушеннями. Одночасно аналізувалася історія виникнення

наукових поглядів на ті чи інші прояви аномального розвитку та засоби їх психолого– педагогічної корекції [1].

Інклюзивна освіта сьогодні з повним правом може вважатися одним із пріоритетів державної освітньої політики України. Перехід до неї зумовлений вже тим, що наша країна ратифікувала конвенції ООН в області прав дітей та прав інвалідів [1; 4].

Нині освіта дітей з обмеженими освітніми потребами (ООП) одна з актуальних і дискусійних проблем сучасної освіти. До недавнього часу дітей поділяли на «навчаних» і «ненавчаних». При цьому дитину, яку визнали «ненавчаною», витісняли з системи освіти в систему охорони здоров'я, яка не могла вирішити проблем психічного розвитку, а тільки посилювала їх. Проте сьогодні світовий досвід показує, що ефективність реабілітації дитини, що залишилася в сім'ї, набагато вище, ніж дитини, поміщеної в інтернат. Тому головним завданням є надання сім'ї необхідної допомоги в розвитку і навчанні дитини, гарантувати йому гідне майбутнє, тобто, забезпечити можливості і реалізувати взаємну інтеграцію суспільства і усіх його членів. Це можливо тільки при забезпеченні рівних прав, і в першу чергу права на освіту.

Інклюзивне (франц. *inclusif* - що включає, від латів. *include* - роблю висновок, включаю) або включена освіта - термін, використовуваний для опису процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх (масових) школах. У основу інклюзивного освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує рівне відношення до усіх людей, але створює особливі умови для дітей, що мають особливі освітні потреби. Інклюзивна освіта - процес розвитку загальної освіти, який має на увазі доступність освіти для усіх в плані пристосування до різних потреб усіх дітей, що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими потребами. «Включена» («інклюзивна») форми навчання дає змогу дітям із особливими потребами навчатися спільно зі своїми здоровими ровесниками, що ефективно впливає на рівень їхньої соціалізації.

Інклюзивна освіта, націлена на:

- залучення дітей з обмеженими можливостями в освітній процес;
- соціалізація дітей-інвалідів у сучасному суспільстві;
- створення активної поведінкової установки у дітей-інвалідів на впевнене позиціонування себе в сучасному суспільстві;
- вміння перетворювати свої недоліки в достоїнства та чесноти;
- зміна ставлення сучасного суспільства до людей з обмеженими можливостями через вищевказане залучення дітей з обмеженими можливостями в наше суспільство [2].

За даними Міністерства соціальної політики, кількість людей з інвалідністю в відносних показниках збільшилася вдвічі порівняно з 1990 роком. Якщо в 1990 їх налічувалося 3% населення, то сьогодні кількість людей з особливими потребами в Україні сягає 6% (близько 3 млн.), з яких понад 165 тисяч – діти. Майже 80 відсотків інвалідів – це люди працездатного віку. Головна проблема для цієї категорії населення – вільний доступ до всіх можливостей сучасної цивілізації. Починаючи з вільного пересування по місту, і закінчуючи освітою і працевлаштуванням. Саме питання освіти в сучасному світі є принциповим [3].

Як стверджує аналіз науково-педагогічних джерел і міжнародних нормативно-правових документів, визначається кілька підходів до надання освіти дітям з обмеженими можливостями здоров'я. Основні з них:

- мейнстримінг – (загальний потік) передбачає розширення соціальних контактів між дітьми з обмеженими можливостями здоров'я та їхніми однолітками;
- інтеграція – (цілий) зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір.

Всі проблеми і труднощі інклюзивної освіти можуть знаходитися в психолого-педагогічній та соціальній площині й полягають в наступному:

- психологічна неготовність суспільства до прийняття людини з ООП;

- небажання багатьох батьків навчати своїх дітей, що нормально розвиваються, разом з дітьми з ООП;
- неадекватне сприйняття дітьми однолітків, що нормально розвиваються, з ООП;
- проблема неприйняття ідеології інклюзивної освіти;
- труднощі в розумінні і реалізації підходів до навчання;
- недолік спілкування у дітей, що навчаються вдома;
- труднощі соціально-психологічної адаптації дітей з ООП;
- відсутність необхідної кількості підготовлених кадрів;
- недолік матеріально-технічного оснащення освітніх установ [2].

Такий параметр як матеріально-технічного оснащення освітніх установ потребує більш докладного висвітлення.

Так, для осіб з порушеним слухом є потреба в:

1. FM-системах індивідуального і колективного використання. Вони передають звук (голос викладача) з мікрофону безпосередньо на слухові апарати або звукові процесори кохлеарних імплантів учнів, це дозволяє учителю донести інформацію до учня виразно і без спотворень;
2. Акустичні системи (додатковий елемент FM-системи, який створює комфортні умови для усіх груп учнів);
3. Інформаційні (індукційні) системи, які забезпечують якісну передачу аудіосигналу, коли застосування FM-систем не є оптимальним;
4. Слухоречевої тренажер - призначений для проведення індивідуальних занять по розвитку слухового сприйняття і відрацювання ритміко-інтонаційної мови при роботі з дітьми і підлітками, які мають втрату слуху або дефекти мови.

Для осіб з порушеним зором є потреба в:

1. Комп'ютерному комплексі для слабовзрячих: персональний комп'ютер з програмним забезпеченням екранного доступу і відеозбільшувачем;
2. Електронні відеозбільшувачі: дозволяють читати літературу, розглядати ілюстрації і графіки;

3. Навчальні посібники і письмове приладдя;
4. Пристрій для прослуховування повчальних аудіо-посібників.

Для осіб з порушенням опорно-рухового апарату:

1. Спеціальні меблі;
2. Спеціальні клавіатури.

Універсальні рішення для осіб з різними видами обмеженості фізичних можливостей:

1. Інтерактивна комп'ютерна дошка з проектором;
2. Сенсорні кімнати;
3. Розвиваючі комплекси і тренажери.

Практика показує, що розвиток інклюзивного освіти - процес складний, що зачіпає наукові, методологічні і адміністративні ресурси.

Педагоги і адміністрація загальноосвітніх шкіл, що прийняли ідею інклюзивного навчання, гостро потребують допомоги по організації педагогічного процесу, психологічного супроводу, відпрацювання механізму взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, де центром є дитина. Інклюзивний простір має на увазі відкритість і доступність не лише для дітей, але і для дорослих. Чим більше партнерів у освітніх установах, тим більше успішним буде учень. З урахуванням особливостей розвитку дітей з обмеженими можливостями для педагогів освітніх установ особливе значення мають знання по спеціальній психології і корекційній педагогіці. Багатьом учителям загальноосвітніх шкіл необхідно буде переглянути основні положення методики викладання предметів, опанувати прийоми корекційної навчально-виховної роботи, застосовувати дидактичні принципи індивідуального і диференційованого підходів [1].

Інклюзивне навчання, яке є важливою умовою повноцінного розвитку дитини, її подальшого її життя та становлення в суспільстві та одна з базових умов їх успішної соціальної інтеграції в суспільне життя набуває в сучасному освітньому просторі особливе значення. А в загальноосвітніх закладах інклюзія

відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Інклюзія означає розкриття кожного учня за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям. Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Але саме головне – дитина вчиться життєдіяльності в оточенні інших дітей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття.

Список використаних джерел:

1. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Nvmdup_2019_1_11.pdf
2. Величко Л.Г. Психолого-педагогические и социальные проблемы инклюзивного и надомного обучения//Вопросы психологического здоровья детей и подростков. - 2017 (17), № 2.
3. Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я в Україні за 2017 рік. Центр медичної статистики URL:<http://medstat.gov.ua/ukr/statdov.html>.
4. Про реабілітацію інвалідів в Україні. Закон України від 20.12.2005. N 3235-IV (3235-15). Відомості Верховної Ради. 2006. № 2–3. С. 36–42.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>